

In memoriam Dr. F.P. Koumans, 1905-1977

F.E. LOOSJES

Frederik Petrus Koumans werd op 21 januari 1905 te 's-Gravenhage geboren. Hij bezocht de lagere school en de H.B.S. in zijn geboorteplaats en studeerde vervolgens biologie aan de Rijksuniversiteit te Leiden, waar hij in 1927 het doctoraalexamen deed. Naast dierkunde, plantkunde en geologie studeerde hij fysiologie, psychologie en paedagogiek. In 1931 promoveerde hij te Leiden op een proefschrift, getiteld: "Preliminary revision of the genera of Gobioid fishes with united ventral fins".

Van 1928 tot 1947 was hij als conservator verbonden aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, waar hij de afdeling Pisces beheerde.

Het was in die tijd, dat zijn belangstelling voor de malacologie bleek. Hij was mede-oprichter van de "Nederlandsche Malacologische Vereeniging" in 1934, secretaris in 1934-1942, redacteur van *Basteria* en bibliothecaris in 1936-1944.

In de eerste afleveringen van het Correspondentieblad van de vereniging kan men bijdragen van zijn hand vinden over "Het kweken van mollusken" (1934), "Opmerkingen over het determineeren van mollusken" (1935), "Iets over de nomenclatuur van onze mollusken" (1936), en "Hoe bergen wij onze mollusken op" (1936), alle ten behoeve van de amateurleden van de jonge vereniging. Daarnaast vindt men er boekbesprekingen, gemengd nieuws en gegevens van de leestafel van zijn hand, naast de gebruikelijke secretariaatsmededelingen.

In *Basteria* vinden wij artikelen in samenwerking met de toenmalige voorzitter van de vereniging, Dr. J.Th. Henrard, over "Korte levensbeschrijving van Dr. J. Baster, naar wien dit tijdschrift is genoemd" (*Basteria* 1: 6-12, 1936), "Turbo stagnalis Baster, een nomen-

Dr. F.P. Koumans in de beginjaren van de Nederlandse Malacologische Vereniging (1938, foto genomen tijdens zijn reis in de Verenigde Staten).

clatuurschets" (*Basteria* 1: 13-16, 1936) en "On the occurrence of the *Helicigona lapicida* (L.) in the Netherlands" (*Basteria* 1: 52-54, 1936).

Koumans was zeer nauwgezet, zoals men van een systematicus kan verwachten, zeer administratief gericht, daarnaast rechtlijnig en rechtvaardig, met een subtiel gevoel voor humor, uiterlijk nuchter en wars van gevoelsuitingen. Het secretariaat en de redactie van *Basteria* waren bij hem in zeer goede handen en werden vanaf de oprichting van de

vereniging met de hem eigen toewijding vervuld. Het is in het bijzonder zijn verdienste, dat ondanks de zeer moeilijke omstandigheden in de bezettingstijd Basteria kon blijven bestaan, zonder dat daarbij concessies aan de toenmalige overheid gedaan werden. Dat hij, door drukke werkzaamheden genoodzaakt, eerst het secretariaat en enige jaren later ook het mederedacteurschap van Basteria moest overdragen was voor de jonge vereniging een harde slag.

Behalve studiereizen naar Engeland, België, Frankrijk, Zwitserland en Denemarken maakte Koumans in 1938 een wereldreis ten behoeve van het verzamelen en bestuderen van gegevens over vissen in verband met zijn werk in het museum. Tijdens die reis verzamelde hij, waar mogelijk, ook mollusken, zo o.a. in de Verenigde Staten, Sandwich-eilanden, Samoa, Fiji-eilanden, Australië, Java, Singapore, Hongkong en de Philippijnen. Dit materiaal, dat duizenden exemplaren omvat, maakt, tezamen met de rest van zijn verzameling, thans deel uit van de collecties van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden. Koumans kon onderhoudend vertellen over zijn ervaringen en in februari 1944 vertelde hij op de laatste vergadering voor de bevrijding over zijn wereldreis, onder de titel "Mollusken verzamelen in het buitenland", waarbij veel materiaal werd gedemonstreerd.

In 1949 stelde Koumans voor een Comité-bibliotheekfonds te vormen. Als eerste activiteit bood hij namens dit Comité ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van de N.M.V. boekwerken en een bedrag aan de vereniging aan, alles ten behoeve van de bibliotheek.

Van lieverlee werd het zijn vrienden duidelijk, dat hij zich niet gelukkig voelde in zijn werk als conservator. Hij wilde zich meer direct nuttig maken voor zijn medemensen. Zo kwam hij er toe een betrekking te aanvaarden als hoofdconservator bij de Gemeenteziekenhuizen te 's-Gravenhage in 1947. In 1948 legde hij de twee examens af voor bedrijfsbibliothecaris en werd hij bibliothecaris. In die functie organiseerde hij de samenvoeging van de bibliotheken van de Gemeenteziekenhuizen, de Geneeskundige Dienst, de Gemeente-Apotheek en van het Medisch Leesmusem. Hij bouwde deze bibliotheek op tot één der beste van West-Europa, in het bijzonder vanwege het documentatiesysteem, waardoor het mogelijk was om binnen enkele minuten over elk medisch onderwerp literatuur te vinden. Deze taak heeft hij tot zijn pensionnering in 1970 met grote toewijding uitgevoerd. Hij ontving bij die gelegenheid de gouden legpenning van de Gemeente 's-Gravenhage als blijk van waardering.

Daarnaast en daarna werkte hij o.a. mee aan de Encyclopedie voor de Aquariumhouders, aan Oosthoek's Encyclopedie, aan de Winkler Prins Encyclopedie, aan Grzimek's Het leven der Dieren (deel Vissen) en aan diverse publicaties op medisch gebied. Ook genealogie had zijn grote belangstelling.

In zijn beide werkkringen als conservator en als bibliothecaris publiceerde hij regelmatig. Het is hier echter niet de plaats om een lijst te geven van zijn talrijke publicaties op het gebied der ichthyologie, evenmin van wat hij als bibliothecaris publiceerde o.a. over documentatie in dienst van de geneeskunde.

Behalve zijn werk voor de Nederlandse Malacologische Vereniging bekleedde Koumans functies in diverse besturen; hij was o.a. penningmeester van de Nederlandse Dierkundi-

ge Vereniging, secretaris van de Sectie voor Speciale Bibliotheken, enz.

Sedert juli 1972 woonde de familie Koumans in Ede, waar zijn aard het hem onmogelijk maakte van een welverdiende rust te genieten. Hij bleef actief bijdragen aan biologische en medische publicaties, tot hij na een kortstondige ziekte op 27 april 1977 onverwacht overleed. Op 2 mei werd hem door familie en vrienden in het crematorium te Arnhem de laatste eer bewezen.

Wij verliezen in hem een trouwe vriend, een behulpzaam mens, die in zijn werkzaam leven veel heeft gedaan voor de wetenschap, maar ook voor zijn medemensen.

Voor de hulp bij het verkrijgen van de noodzakelijke gegevens wil de auteur gaarne zijn dank betuigen aan Mevrouw A.G.M. Koumans-Ket, Mevrouw J.H. Osse-Koumans en Dr. E. Gittenberger.

SUMMARY

Dr. Frederik Petrus Koumans died on April 27, 1977. He was born in The Hague on April 21, 1905. He obtained his Ph.D. as a biologist at the University of Leiden and in 1928 joined the staff of the Rijksmuseum van Natuurlijke Historie at Leiden as curator of fishes. In 1947 he was appointed librarian of the Municipal hospitals of The Hague, where he constructed a unique documentary system to retrieve medical information. Koumans was a foundation member of the Dutch malacological society in 1934 and its first secretary until 1942. From 1936 to 1944 he was co-editor of *Basteria* and librarian of the society.